DAIANA FELECAN, NICOLAE FELECAN

CAZURILE GRAMATICALE ROMÂNEȘTI – PERSPECTIVA G. G. NEAMȚU

1. Multitudinea de abordări ale cazurilor – abstracte *vs* concrete, cazuri directe *vs* cazuri oblice, cazul subiectului *vs* cazul regim, caz al adresării *vs* cazuri ale comunicării etc. –, inventarul acestora, dar mai ales, mijloacele de realizare a lor, au dat naștere la o „adevărată gramatică a cazurilor” (DȘL, p. 98).

Teoretic, cazul este, potrivit DȘL,

> „[...] o categorie gramaticală specifică flexiunii numelui și a adjectivului, o categorie de tip relațional care exprimă relațiile sintactice pe care numele (substantivul, pronumele și unele numerale) și adjectivul le angajează în limitele unei propoziții și, implicit, funcțiile sintactice” (*ibidem*, p. 97).

Din această perspectivă, există atât similitudini, cât și deosebiri între diferitele limbi. De pildă, „limbile indoeuropene sunt limbi acuzative”, ceea ce înseamnă că „preferă selecția pacientului în poziția obiectului direct, atribuindu-i cazul acuzativ, și selectează, de preferință, nominativul pentru agent”. Cele neindoeuropene, precum basca, unele limbi australiene sau caucaziene, sunt numite „ergative” sau neacuzative, fiindcă „preferă selecția pacientului în poziția subiectului, asociindu-i cazul absolutiv, iar cazul ergativ este utilizat pentru agent”. Pe de altă parte, limbile se deosebesc și prin numărul de cazuri: de la două, în franceza veche, la 12 în finlandeză și chiar la 46 în tabasariană, o limbă vorbită în Oceania (DȘL, p. 98).

Ca parametru tipologic, realizarea cazurilor se face prin mijloace flexionare (desinență sau desinență asociată cu variația articolului), prin mijloace analitice (prepoziții sau prepoziție asociată cu un articol), prin topică fixă în raport cu verbul (antepunere/postpunere), prin co-verbe (ca în chineză), prin flexiune verbală pentru marcarea diferitelor cazuri pe care verbul le primește (ca în limbi filipineze) etc. (*ibidem*). Acest fapt generează și un tip de clasificare a limbilor[1] în *sintetice*, precum latina, unde cazul se realizează, de preferință, prin desinențe, și *analitice*, precum franceza, unde cazul se realizează, în general, prepozițional: *de* și *à* marchează, exceptând câteva forme de pronume, cazurile oblice.

În ceea ce privește româna, ea ocupă o poziție intermediară, utilizând, pentru marcarea cazului, atât mijloace sintetice, cât și analitice. Astfel,

> „[...] există desinențe de caz pentru substantivele și adjectivele feminine la sg. G-D, pentru pronume la G-D, pentru vocativ; articolul hotărât îndeplinește și el rolul unei mărci flexionare. În același timp însă, româna recurge la prepoziția *pe* pentru marcarea, în anumite condiții, a acuzativului, la prepozițiile *a* și *la* pentru exprimarea genitivului și

[1] TLG, p. 453–454.

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

a dativului la numeralele cardinale şi chiar la substantive, în condiţii stilistice determinate, sau recurge la articolul genitival, ca marcă suplimentară, în anumite condiţii sintactice, a genitivului" (DŞL, p. 98).

2. Prin urmare, lucrările de specialitate româneşti nu sunt unitare nici în privinţa numărului de cazuri, mergând de la două la şase, nici în cea a modului de abordare a lor.

2.1. GLR (vol. I, p. 74–81), de pildă, enumeră doar cazurile, în număr de cinci, după care precizează, pe rând, funcţiunile lor sintactice, acordând o extindere mai mare vocativului. Cu excepţia unor nuanţe legate de formele pe care le au, a unor precizări referitoare la funcţiile sintactice etc., Mioara Avram (1997, p. 63–69) procedează în aceeaşi manieră; la fel, Grigore Brâncuş şi Manuela Saramandu (f.a.), precum şi Dumitru Irimia (1997, p. 64–75).

2.2. O abordare diferită, deşi foarte succintă, găsim la Iorgu Iordan şi Vladimir Robu (1978, p. 340–341, 385–390), din care consemnăm câteva afirmaţii ce merită a fi reţinute. În primul rând, este precizat faptul că această categorie gramaticală este „specifică sintagmelor nominale cărora le marchează funcţia sintactică în enunţ", cazul fiind „cea mai abstractă dintre categoriile numelor, deoarece substratul ei poate fi mai greu descoperit". O a doua aserţiune pe care o reţinem se referă la faptul că

„[...] paradigma cazuală nu are cinci termeni şi formal nu avem cinci opoziţii cazuale formale în paradigma fără determinant minimal enclitic sau proclitic. Fenomenul trecerii funcţiei morfologice a cazurilor asupra unuia singur n-a mers însă în limba română până la capăt, poate şi datorită faptului că prin desinenţele cazuale se exprimă şi numărul, ceea ce a frânat tendinţa de simplificare; pe de altă parte, paralel cu scăderea numărului opoziţiilor cazuale şi cu realizarea omonimiei formelor, s-au înmulţit expresiile prepoziţionale şi a crescut funcţionalitatea topicii în exprimarea relaţiilor sintactice. Astfel, faţă de cele şase cazuri ale limbii latine, în limba română la masculin formele cazuale latineşti s-au sincretizat în una singură pentru singular şi una pentru plural (cu excepţia vocativului singular la numele de persoane)" (p. 340–341).

Cea de-a treia afirmaţie care ne-a reţinut atenţia se referă la clasificarea cazurilor:

„Cazurile se clasifică după criteriul compatibilităţii cu modurile verbului şi după poziţia sintactică. După criteriul compatibilităţii cu modurile, *cazul vocativ* se opune celorlalte, care sunt nonvocative. Ceea ce numim caz *vocativ* este forma marcată cu intonaţie specifică şi compatibilă exclusiv cu un verb la imperativ pers. a II-a. […] Cazurile nonvocative se opun vocativului prin incompatibilitatea de a intra în relaţie cu pers. a II-a a modului imperativ (dar compatibilitate cu pers. a II-a a celorlalte moduri)" (p. 341).

2.3. Date noi asupra cazurilor găsim şi la Alexandru Toşa (1983, p. 173–183). Autorul ţine să precizeze dintru început faptul că

„[...] e necesar să se delimiteze înţelesul cazurilor, definiţia lor morfologică, de înţelesul funcţiilor sintactice, de definiţia lor sintactică. Sensul nominativului trebuie să

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

fie altul decât sensul subiectului; nominativul este un sens morfologic, o categorie gramaticală, pe când subiectul este un sens sintactic" (p. 173–174).

În interpretarea cazului ca sens în care se reflectă raporturi, cercetătorul trimite la definiția pe care Iorgu Iordan o dă acestei noțiuni:

„Cazul este categoria gramaticală corespunzătoare raporturilor dintre obiecte (= ființe, lucruri) unele față de altele sau dintre obiecte și acțiuni. În realitatea materială, obiectele se pot găsi, unele față de altele, în tot felul de raporturi (unul aparține altuia sau provine din altul etc.). La fel pot exista raporturi între acțiuni și obiecte (acțiunea este săvârșită de un obiect sau se transmite unui obiect etc.)" (Iordan 1954, p. 252, *apud* Toşa 1983, p. 174).

Pe baza acestor explicații, pe care le consideră pertinente[2], autorul „elementelor de morfologie" construiește pentru fiecare caz următoarele definiții:

„Nominativul este sensul morfologic în care se reflectă raportul efectuării unei acțiuni de către un obiect. Acuzativul este sensul morfologic în care se reflectă raportul transmiterii unei acțiuni către un obiect. Genitivul este sensul morfologic în care se reflectă raportul posesiei unui obiect de către alt obiect. Dativul este sensul morfologic în care se reflectă raportul de atribuire a unui obiect altui obiect, iar vocativul este sensul morfologic în care se reflectă raportul de adresare a unei persoane către o altă persoană sau către un obiect personificat" (Toșa 1983, p. 174).

3. Față de o asemenea situație, complexă și nu ușor de definit, și profesorul clujean G. G. Neamțu, demn urmaș al maeștrilor gramaticieni Mircea Zdrenghea și D. D. Drașoveanu, a încercat, în mai multe rânduri, dar mai ales în *Teoria și practica analizei gramaticale* (2007), o sistematizare a acestor probleme.

Concepută în stilu-i caracteristic, cu teme (T) punctuale, ordonate în trei secvențe: A. STRUCTURI-TIP, B. SOLUȚIE, C. COMENTARIU, cu o dezvoltare a ultimei, „marcată de spiritul sintaxei relaționale neotradiționale clujene", și bazată pe teza „sintagmei binare", ca (singura) unitate relațională generată prin și datorită relației interlexematice", cartea lui G. G. Neamțu, deși nu se aseamănă cu lucrările obișnuite de gramatică, este totuși o gramatică ce vizează o multitudine de aspecte morfosintactice, amănunțit tratate și cu trimiteri bibliografice numeroase. Ca mod de analiză, autorul preferă expunerea faptelor sub forma rezultată din expresia „distincții și ... distincții", ceea ce înseamnă, de fapt, dicotomia „corect/incorect", „bine/rău" sau „confuzii/distincții", cum era în varianta primară (Neamțu 1989).

Primele opt teme ale cărții sunt dedicate exclusiv cazurilor, dar și în multe altele se regăsesc referințe la acestea. Noi ne-am oprit asupra aspectelor de noutate sau a celor ce nuanțează probleme deja ridicate.

În privința numărului de cazuri, pornind de la fapte concrete, G. G. Neamțu a ajuns la concluzia că, în ciuda omonimiei cazuale, excluzând vocativul și substantivele feminine la singular, nu se poate vorbi, totuși, de unul sau două cazuri, ci, pe

[2] Vezi și Brâncuș–Saramandu f.a, p. 12; Constantinescu-Dobridor1996, p. 65; Dimitriu 1994, p. 139.

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

baza analogiei şi a echivalenţei funcţionale, de patru (cu vocativul cinci) cazuri, deosebite prin opoziţii.

Aşadar, sincretismul cazurilor din flexiunea nominală este evidenţiat în raport cu pronumele personal, în paradigma căruia cazurile sunt exprimate prin forme distincte (cf. şi GALR 2005, vol. I, p. 71). Astfel,

> „[...] la persoanele I şi a II-a singular, pronumele personal realizează opoziţia N/A prin forme diferite: N – *eu*, *tu*/A – (*pe*) *mine*, (*pe*) *tine*. Faţă de nominativ, acuzativul utilizează formele *mine*, *tine* numai cu prepoziţie sau cu *pe* (semnul gramatical al acuzativului- complement direct, aşa-numitul *pe* „morfem") şi are, în plus, forme neaccentuate (*mă*, *te*), care apar fie singure (***Mă** cheamă la şcoală*; ***Te** doare capul*), fie ca dublante ale celor accentuate (***Pe mine mă** cheamă la şcoală*; ***Pe tine te** doare capul*). Aceeaşi poziţie – N/A – se realizează şi la persoana a III-a, chiar dacă formal nu este marcată, în afară de absenţa/prezenţa prepoziţiei sau a lui *pe*: *el*/*pe el*, *ea*/*pe ea*, *ei*/*pe ei*, *ele*/*pe ele*, la care trebuie adăugată existenţa formelor neaccentuate (*îl*, *o*, *îi*, *le*), care sunt de acelaşi tip ca *mă*, *te* (= dublează forma neaccentuată sau reprezintă singure acuzativul). Prin urmare, *el*/*pe el îl*, *ea*/*pe ea o*, *ei*/*pe ei îi*, *ele*/*pe ele le* reprezintă două cazuri distincte (N/A) la fel ca *eu*/*pe mine mă* şi *tu*/*pe tine te* (N/A)" (Neamţu 2007, p. 25–26)[3].

Prin substituţie cu aceste forme, şi substantivele se analizează la fel. Cele care au la acuzativ morfemul *pe* au structura: *Ion* // *pe Ion*/*pe Ion îl*/*îl* (comp. cu *el*//*pe el* /*pe el îl*/*îl*). Cele care nu au acest morfem, dacă pot dubla substantivul sau îl pot înlocui cu formele neaccentuate ale pronumelui, *îl*, *o*, *îi*, *le*, înseamnă că sunt în acuzativ: *citesc* ***un roman*/*romanul îl*** *citesc*/***îl*** *citesc*.

În acelaşi fel, G. G. Neamţu argumentează şi genitivul distinct de dativ, din forma unică de G-D.:

> „Pronumele personale de persoanele I şi a II-a (singular şi plural) au forme specifice pentru dativ, accentuate (*mie*, *ţie*, *nouă*, *vouă*) şi neaccentuate (*îmi*, *îţi*, *ne*, *vă*), care nu se opun unui genitiv, întrucât la aceste persoane nu există genitiv. La persoana a III-a, singular şi plural, pronumele personal se utilizează în ambele cazuri cu aceeaşi formă (*lui*, *ei*, *lor*). Detaşarea dativului din această unică formă se face prin raportare la celelalte persoane, prin identitate de poziţie şi posibilitate de dublare cu forma neaccentuată: dacă *mie îmi* este în dativ, atunci şi *lui îi* (*ei îi*, *lor le*) tot în dativ este" (*ibidem*, p. 26).

Prin substituire cu formele pronominale, la care cele două cazuri sunt dovedite, se acceptă acelaşi lucru şi la substantive: *cartea* ***lui*** *– cartea elevu****lui*** (G)/***Lui*** *i-am dat o carte – Elevu****lui*** *i-am dat o carte* (D).

În ceea ce priveşte opoziţia dintre cazuri, Domnia Sa a arătat că, la ora actuală, aceasta

> „[...] nu se face direct, prin ele înseşi, ci indirect, prin reflexele lor – funcţiile sintactice, operând cu un raţionament răsturnat, cam după modelul: nominativ, deoarece e subiect, acuzativ, deoarece e complement direct ş.a.m.d." (*ibidem*, p. 27).

Dar, subliniază în continuare autorul,

[3] Formele persoanelor I şi a II-a, plural, care nu prezintă importanţă pentru distincţia de faţă, se interpretează similar.

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

„[...] acest demers în sens invers, substituind cauza cu efectul, își are, probabil, explicația în aceea că funcția sintactică (subiect, nume predicativ, complement direct etc.), în pofida unui ridicat grad de abstractizare, este totuși apreciată ca fiind mai «concretă», mai materială decât cazul, cea mai abstractă categorie gramaticală" (*ibidem*).

Ca urmare, în stabilirea soluției finale ce urmează a fi formulată pentru departajarea „membrilor propriu-ziși, ultimi și ireductibili, ai categoriei cazului românesc", autorul începe demersul prin a arăta mijloacele prin care se realizează „marcarea" genitiv/dativului, dar și departajarea formală a acestora față de nominativ/acuzativ (*ibidem*, T1, p. 22–26), care sunt în număr de trei:

(a) articolul hotărât (*studentu**lui**/student(ul), studente**i***[4]*/studenta(ă), studenți**l or**/studenți(i), studentel**or**/studente(le)*),

(b) articolul nehotărât (*un**ui** student, un**ei** studente, un**or** studenți, un**or** studente*),

(c) adjectivele pronominale proclitice[5] (= antepuse substantivului) (*acest**ui** student, acest**ei** studente, acest**or** studenți, acest**or** studente*) (*ibidem*, p. 22).

Demersul astfel conceput îi permite autorului să formuleze următoarele două concluzii:

(1) „În timp ce substantivul la nominativ-acuzativ poate apărea atât singur, cât și însoțit de articol sau adjectiv pronominal, la genitiv-dativ reclamă cu obligativitate un însoțitor (articol sau adjectiv pronominal), al cărui rol este și acela să-i marcheze cazul (GD). Altfel spus, la genitiv-dativ, substantivul nu poate apărea singur, neputându-se exprima cazul".

(2) „Genitiv-dativul, excluzând femininele la singular, nu se marchează în corpul fonetic al substantivelor, ci în acela al însoțitorului lor obligatoriu (articol, adjectiv pronominal), contând pentru întregul grup («articol (adjectiv pronominal) + substantiv»). Desinențele celor trei însoțitori (articol hotărât, articol nehotărât, adjectiv pronominal proclitic) sunt aceleași pentru GD (*-ui, -ei, -or*), respectiv: **-ui** (masculin, singular): *elevul**ui**, un**ui** elev, acest**ui** elev*; **-ei** (feminin, singular): *elev**ei**, un**ei** eleve, acest**ei** eleve*; **-or** (plural, ambele genuri): *elevil**or** elevel**or**), un**or** elevi (eleve), acest**or** elevi (eleve)*" (*ibidem*, p. 24).

Ca urmare, în cadrul declinării cu predeterminant (*unui elev, acestui elev* etc.), chiar dacă substantivul are forma de NA, el trebuie considerat ca fiind GD și analizat în consecință (*ibidem*).

În stabilirea notelor distincte ale fiecărui caz, autorul se gândește la plasarea acestui fapt înspre „regimul verbal (tranzitiv sau intranzitiv)", așa cum reiese din afirmația: „o carență a programelor școlare de gramatică – lipsa unor noțiuni mai «de substanță» despre REGIMUL VERBAL (tranzitiv sau intranzitiv)", fără de care „e într-adevăr mai greu să se înțeleagă și să se argumenteze exclusiv formal-gramatical distincția N/A, fără întrebări și fără a se recurge la funcții" (*ibidem*, p. 27).

[4] „Articolul feminin la singular are forma *-i* (nu *-ei* sau *-lei*), fapt explicabil prin proveniența și evoluția sa fonetică" (*ibidem*, p. 24).

[5] Articolul nehotărât ca și adjectivul pronominal proclitic are forme diferite la G-D față de N-A.

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

Dar, cum nu există în lingvistica românească o „gramatică” a verbului, care să indice exact cazul cerut de valențele pe care le are, analiza propriu-zisă ridică serioase probleme. Tot ce se poate spune e faptul că verbele, inclusiv cele nonfinite (= nepersonale), „atrag complemente, inclusiv un subiect, cărora le impun restricții de caz și/sau de prepoziție, precum și o grilă de roluri tematice specifică fiecărui verb-centru” (Pomian 2011, p. 14–15). Conștient de acest lucru, G. G. Neamțu recurge la

> „[...] soluția de «sprijin reciproc», bazându-se în principiu pe RAPORTAREA LA VERB, ca element fundamental în organizarea opoziției N/A, și numai în subsidiar pe alte elemente (funcții, întrebări, grad de evidență etc.)” (*ibidem*, p. 28).

Câteva elemente extrase pe baza acestui concept sunt consemnate totuși:

Nominativul apare:
(a) după verbe intranzitive sau contextual intranzitivizate; dacă verbul este un auxiliar predicativ („copulativ”), pot apărea două situații:

(1) o structură impersonală cu un nominativ (nume predicativ): *E **păcat** să nu știi asta*;
(2) o structură personală cu două nominative[6] (al subiectului și al numelui predicativ): ***Muzica** e **viața** mea, **Masa**-i **masă** și **casa**-i **casă***;

(b) dacă verbul este predicativ, pot exista tot două situații:

(1) un nominativ (al subiectului): ***Elevul** învață bine*, ***Tractorul** ară pământul*, *S-a defectat **clanța** de la ușă*, *Au fost achiziționate noi **utilaje***, *S-a întâmplat **un accident***, *I-a venit **o idee***;
(2) două nominative (al subiectului și al elementului predicativ suplimentar): ***Prietenul** meu a plecat **tehnician** și s-a întors **inginer***, ***Câinele** e considerat **prietenul** cel mai credincios al omului*;

(c) după verbe tranzitive, dacă ocupă poziția de agent și-și subordonează predicatul prin acord (în număr și persoană)[7]: ***Tractorul** ară pământul*, ***Mașina** de spălat stoarce rufele*.

Acuzativul apare numai după verbe tranzitive.

Acuzativul-complement direct (fără prepoziție sau cu morfemul *pe*)

> „[...] se constituie în subordonat și, ca orice subordonat, el poate să apară sau să nu apară. De aceea, în general, nu se vorbește de subînțelegerea complementului direct, ci, în situația în care verbul tranzitiv apare fără complement direct, spunem că respectivul verb NU ARE complement direct, fiind utilizat absolut” (*ibidem*, p. 29).

Dar, între formele de N-A, reprezintă acuzativul numai cele rămase după stabilirea nominativului (sau nominativelor). Verificarea se face prin:
(a) stabilirea situației că nu poate reprezenta nominativul;

[6] Există și situația în care poziția celui de-al doilea nominativ este ocupată de o predicativă: *Nu întotdeauna **mașina** e ce-și închipuie omul.*
[7] Din această cauză, poziția de subiect, excluzând verbele impersonale, nu poate fi vidă. Dintr-un motiv sau altul, subiectul poate fi neexprimat, dar nu inexistent (*ibidem*, p. 29).

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

(b) substituția cu pronumele personale neaccentuate în acuzativ (*îl, o, îi, le*): *Citea **un roman/Îl** citea.*

Cu aceleași caracteristici formale, acuzativul poate fi și un complement secundar: ***Profesorul*** (N, sb.) *ascultă **copiii*** (A, c.d.) ***lecția*** (A, c.s.) *învățată*, ori un element predicativ suplimentar: **Îl** (A, c.d.) *consider **om*** (A, eps) *de omenie*[8].

Genitivul se caracterizează prin trăsăturile:

(a) are regent un substantiv, față de care este, de regulă, postpus: *E x p l i c a ț i i l e **profesorului** au fost convingătoare*;

(b) poate fi precedat de articolul *al* (*a, ai, ale*): *M a ș i n a de spălat **a vecinului** s-a defectat.*

„«Catalizarea» apariției lui *al* (*a, ai, ale*) în fața genitivului și ca semn al acestuia – precizează autorul – poate fi provocată și prin:

– antepunerea substantivului subordonat (în genitiv): *cartea **elevului** – **a elevului** carte* (nu și **elevului carte*);

– eliminarea articolului enclitic de la substantivul regent: *cartea **elevului*** – (*o*) *carte **a elevului*** (nu și *(*o*) *carte elevului*);

– inserarea unui determinant între substantivul regent și genitiv: *cartea **profesorului** – cartea aceea **a profesorului***”[9] (*ibidem*, p. 33).

Dativul exclude trăsăturile genitivului: regentul substantiv și articolul *al* (*a, ai, ale*).

Situația în care apare totuși pe lângă un substantiv se realizează fie în construcții învechite, cele care denumesc grade de rudenie, atribuții și funcții sociale: *P r e o t **deșteptării** noastre, **semnelor** vremii p r o f e t* (Eminescu), *C u m n a t **mamei** mele,* fie în construcții actuale, după substantive de proveniență verbală, cu sens de „atribuire”: *acordarea, atribuirea, conferirea, darea, decernarea, împărțirea, oferirea*: *Am asistat la d e c e r n a r e a de premii **echipelor** artistice*; *î m p ă r ț i r e a de daruri **copiilor***.

Dativul are regent un verb, mai rar, un adjectiv, adverb sau interjecție și arată atribuirea[10]:

***Elevilor** le p l a c e gramatica, Ieri a fost o vreme f a v o r a b i l ă **automobilismului**, Nu s-a îmbrăcat a d e c v a t **situației**, B r a v o **echipei** noastre campioane!*

[8] Nu a fost inclusă aici situația în care substantivul, cu caracteristicile N/A, este analizat adverbializat (sau un caz general, locativ, temporal, caz direct sau caz neutru): *Doarme **bușteanˮ**, Stă **covrig*** etc. (GALR 2005, vol. I, p. 70–71).

[9] „Întrebarea și poziția nu sunt concludente pentru dativul aflat pe lângă un substantiv («dativ posesiv adnominal»), întrucât sunt posibile ambele întrebări: domn **inimii** mele (**cui** domn? – D; **al cui** domn? – G)” (*ibidem*, p. 33).

[10] În situația în care cazul este însoțit de prepoziție, lucrurile se simplifică prin faptul că fiecare are prepoziții specifice.

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

Vocativul are o situație aparte prin faptul că posedă, pe de o parte, forme identice cu N/A (LRC, vol. I, p. 165–166), iar, pe de altă parte, se deosebește prin desinențe distincte: -(*ul*)*e*[11], *-o, lor: vecine, vecinule, Ioane, Petre, popo, Mario, fetelor.*

Exceptând formele specifice, vocativul prezintă trăsături ce-l opun net celorlalte cazuri:

(a) „Este o formă de adresare directă, fapt ușor de sesizat datorită intonației".

> „În acest sens spunem că vocativul este dublu marcat: prin DESINENȚĂ (identică sau nu cu a nominativului) și prin INTONAȚIE (asociată obligatoriu cu un accent mai puternic)" (*ibidem,* p. 43).

(b) Se constituie ca interlocutor al celui care vorbește, adică, din punct de vedere gramatical, pe poziția persoanei a II-a (Vlad 1971, p. 275–283), cu care poate fi substituit: ***Ioane**, du-te la culcare!* (*Ioane = tu*); *Ce mai faceți,* ***fetelor***? (*fetelor = voi*).

În situația în care vocativul se întâlnește cu un nominativ subiect, distincția de caz trebuie să țină cont de următoarele fapte:

– subiectul pe lângă un predicat (verb) la persoana a II-a nu se exprimă, el fiind „inclus" și totdeauna același (*tu, dumneata, voi, dumneavoastră*);

– vocativul este întotdeauna separat prin virgulă, care constituie semnul izolării gramaticale, al lipsei unui raport între vocativ și predicat[12]. Așadar, el nu poate fi interpretat ca nominativ-subiect, fiindcă „subiectul nu se desparte prin virgulă (pauză)". Totuși, subliniază autorul,

> „[...] faptul că vocativul, ca ocupant al poziției de pers. a II-a, apare cu un verb nu numai la pers. a II-a (imperativ sau nu), ci și la alte persoane, arată că nu se poate pune problema unui acord al verbului (predicat) cu vocativul" (*ibidem*).

Situația în care un vocativ apare însoțit de două sau chiar trei substantive, *domnule Ionescu* (*președinte, procuror, profesor*), *doctore Georgescu, maestre Stan, vecine Iuliu, mătușă Veronică, unchiule Mihai, cumnată Viorică, tanti Aurica, bade Vasile, nene Grigore, vere Dumitru, domnule inginer Popescu, domnule profesor Neamțu* etc., precizările autorului sunt clare și binevenite. După ce evidențiază, pe baza faptelor, situațiile ce pot apărea:

> (a) „Substantivul al doilea are formă de vocativ: *vecine Ioane*.
>
> (b) Substantivul al doilea are formă de nominativ și exclude forma de vocativ, deși singur poate fi utilizat cu formă proprie de vocativ: *tovarășe* ***Rusu*** (nu și **tovarășe Rusule*, dar ***Rusule***).
>
> (c) Substantivul al doilea are formă de nominativ, aceeași întotdeauna și pentru vocativ: *tovarășe* ***Bodea*** (***Bodea***)" (*ibidem,* p. 46),

[11] „Prezintă mai mică importanță aici faptul că e vorba de o desinență propriu-zisă (*-e, -o*) sau/și de un articol hotărât enclitic (*-l, -lor*), al cărui rol tot de tip desinențial este, adică de semn (= morfem) al cazului vocativ" (*ibidem,* p. 43).

[12] Dacă vocativul se află la începutul propoziției, virgula se pune după el, dacă se află la sfârșitul propoziției, virgula se pune înaintea lui, iar dacă se află în interiorul popoziției, vocativul se pune între virgule.

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

concluziile vin de la sine:

1. „Excluzând situația de la (a) – substantiv în vocativ cu formă proprie de vocativ (*prietene* ***Dumitre***) –, în rest, situațiile (b) și (c), se impune interpretarea celui de-al doilea substantiv ca fiind nominativ.

Argumentul îl constituie faptul că grupurile în discuție apar, chiar fără să fie forme de adresare, cu primul substantiv în diferite cazuri, iar cu al doilea, mereu în nominativ: *Domnul* (N) *doctor* (N) *absentează azi*; *Cabinetul tovarășului* (G) *doctor* (N) *este la stânga*; *I-am telefonat tovarășului* (D) *doctor* (N); *Am o întâlnire cu tovarășul* (A) *doctor* (N).

Este firesc deci ca al doilea substantiv să-și perpetueze cazul (nominativ) și în combinație cu un substantiv în vocativ: *Ce mai faceți, domnule* ***doctor***?

Când grupul este format din trei termeni, ultimii doi sunt în nominativ: *tovarășe* ***inginer Rusu*** (comp. cu *tovarășului* ***inginer Rusu***)" (*ibidem*).

2. „Din punct de vedere funcțional, al doilea substantiv din grup, indiferent în care din cele două situații, este atribut substantival în nominativ («falsă apoziție»[13])" (*ibidem*). Pentru vocativul aflat în această poziție (*prietene Dumitre*), probabil singurul de acest tip, se propune sintagma de VOCATIV PRONOMINATIVAL"[14] (*ibidem*, p. 46–47).

3. „Vocativul apare uneori însoțit de un adjectiv sau de mai mulți determinanți, adjectivali sau de altă natură, izolat în totalitatea extensiunii grupului de restul propoziției": *Mi-e tare drag de voi,* ***dragi c o p i i !***; *De câte ori nu v-am pomenit,* ***bunii mei p r i e t e n i din liceul uitat de vreme în marginea Transilvaniei!*** (*ibidem*, p. 48).

În această situație,

„[...] este clar că nu grupul în totalitate este lipsit de funcție sintactică, ci numai substantivul în vocativ, cel care este «centrul» grupului" (în exemplele date: *copii*, *prieteni*).

„Ceilalți componenți se analizează sintactic «normal», având funcțiile firești, determinate de clasa de cuvinte cărora le aparțin, de mijloacele de subordonare și de calitățile morfologice ale termenului regent". (În exemplele date: *dragi*, *bunii mei* = adjective în vocativ, atribute adjectivale; *din liceul* = substantiv în acuzativ cu prepoziție, atribut substantival prepozițional; *uitat* = adjectiv provenit din verb la participiu, atribut adjectival; *de vreme* = substantiv în acuzativ cu prepoziție, complement de agent ș.a.m.d.) (*ibidem*, p. 48–49).

În concluzie, afirmăm că opozițiile dintre cazuri, astfel stabilite, pot aduce un plus de înțelegere a categoriei gramaticale a cazului. Caracterizate prin „raporturile dintre obiecte sau dintre obiecte și acțiuni", considerăm că se pot defini astfel: N = caz supraordonat sau de subordonare mijlocită (prin copulă sau prin verb predicativ și un nominal), G/D = cazuri subordonate, V = caz independent, de adresare. Aceasta confirmă, odată în plus, valabilitatea structurării cazurilor în trei categorii: cazuri de

[13] Pentru falsa apoziție, vezi Drașoveanu 1982, p. 37–39; Neamțu 2007, p. 48–49.

[14] G. Gruiță (1998, p. 29) crede că acest tip de sintagme (*domnul profesor*, *doamna profesoară*) se încadrează modelului „adjectiv articulat + substantiv nearticulat", ceea ce înseamnă că substantivul nu mai are nimic a face cu „falsa apoziție".

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

ordinul I, generatoare de funcții, de ordinul al II-lea, angajate prin (de către) acord, și de ordinul al III-lea, cerute de prepoziții (cf. Draşoveanu 1997, p. 94–100).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Avram 1997 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Editura Humanitas, București, 1997.
Brâncuș–Saramandu f.a. = Grigore Brâncuș, Manuela Saramandu, *Gramatica limbii române*, Editura Atos, București, [f.a.].
CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, I–XXXVIII, 1956–1993.
Constantinescu-Dobridor 1996 = Gh. Constantinescu-Dobridor, *Morfologia limbii române*, Editura Vox, București, 1996.
Dimitriu 1994 = C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată*, Editura Virginia, Iași, 1994.
Drașoveanu 1982 = D. D. Drașoveanu, *Nominativul și acuzativul – schițe sintactice cu adnotări*, în CL, XXVII, 1982, nr. 1, p. 37–46.
Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.
GALR 2005, 2008 = *Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul*, vol. II. *Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005; tiraj nou, revizuit, 2008.
GLR = *Gramatica limbii române*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1963.
Gruiță, 1998 = G. Gruiță, *Despre domn/doamnă, dar și despre tovarăși*, în „Steaua”, XLIX, 1998, nr. 8, p. 29.
Iordan 1954 = Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București, Editura Ministerului Învățământului, București, 1954.
Iordan–Robu 1978 = Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.
Irimia 1997 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iași, 1997.
LRC = *Limba română contemporană*, vol. I. Sub conducerea acad. Ion Coteanu, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974.
Neamțu 1989 = G. G. Neamțu, *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii/distincții*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
Neamțu 2007 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și ... distincții*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007.
Pomian 2011 = Ionuț Pomian, *Dinamica unor structuri gramaticale. Cu un set de teste didactice*, Editura Paralela 45, Pitești, 2011.
SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, I, 1950 și urm.
TLG = *Tratat de lingvistică generală*, Editura Academiei R.S.R., București, 1971.
Toșa 1983 = Alexandru Toșa, *Elemente de morfologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
Vlad 1971 = Carmen Vlad, *Categoria gramaticală a persoanei la substantiv*, în SCL, XXII, 1971, nr. 3, p. 275–283.

ROMANIAN GRAMMATICAL CASES – G. G. NEAMȚU'S PERSPECTIVE (*Abstract*)

The grammatical category of case, a universal feature of names, is common to all languages, but it is manifested differently from one group of languages to another, even from one idiom to another. The differences are caused by various factors, among which there is the specificity of arguments, that

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)

is, the syntactic relations and functions of nouns in utterances, the formal means of creating distinctions, the inventory of cases.

As regards Romanian, despite all the efforts that have been made to clarify these aspects, unanimously accepted results have yet to be obtained. In our opinion, the most widely used attempt at clarification belongs to Professor G.G. Neamțu. This paper aims at presenting his approach and the results achieved through its application.

Cuvinte-cheie: *categoria gramaticală a cazului, funcţie sintactică, inventar de cazuri*.
Keywords: *the grammatical category of case, fjunction of noun, inventory of cases*.

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord Baia Mare
Facultatea de Litere
Baia Mare, str. Victoriei, 76
daiana18felecan@yahoo.com
nicufelecan@yahoo.com

BDD-V443 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:05 UTC)